

Chris Nietvelt heeft haar rol zó goed onder controle en doseert al haar stemmingen zó goed **dat je enkel maar naar haar wilt kijken.**

Glazen speelgoed is lang niet zo gelaagd als A Streetcar Named Desire en Cat on a Hot Tin Roof, maar blijft ontroerend.

Het stuk

The Glass Menagerie (1945) van Tennessee Williams wordt vaak een autobiografisch stuk genoemd. Waarschijnlijk omdat Tom, een van de hoofdpersonages, schrijver wil worden maar zijn dagen slijt als magazijnmedewerker. Tom woont thuis met een dominante moeder, een afwezige vader en een kreupel zusje. Tom is inderdaad een beetje Tennessee, die immers ook opgroeide in een disfunctioneel gezin en een geesteszieke zuster had.

Hoe dan ook: *Glazen speelgoed* is ook zeventig jaar later nog een sleutelstuk waarin Williams zowel afrekenet met zijn jeugd, als de lijnen uitzet naar zijn latere toneelstukken. Het is lang niet zo gelaagd als *A Streetcar Named Desire* (1947) en *Cat on a Hot Tin Roof* (1955), maar het blijft in al zijn eenvoud toch ontroerend dit gezin te zien worstelen met zijn poging de dagelijkse grauwheid van zich af te schudden.

In dit geval gaat het om de alleenstaande moeder Amanda Wingfield, haar zoon Tom en dochter Laura. Met zijn drieën weggestopt in een simpel appartement in St. Louis, Amerika jaren dertig. Om zijn monotone bestaan een beetje glans te geven, gaat Tom 's avonds na gedane arbeid naar de film of een dancing. Laura zit voortdurend ledig in een hoekje, intens verlegen en vol schaamte over haar lamme been; ze vindt troost in haar verzameling glazen dierenfiguurtjes. Moeder Amanda verliest zich vooral in nodeeloos geredder en bespiegelingen over haar fijne jeugd en de vele minnaars die ze toen had. Nu stieft ze rond in een versleten kamerjas en ziet nog maar één uitweg: Laura moet aan de man. De poging daartoe, door een collega van Tom uit te nodigen voor een etentje, loopt uit op naargeestig ongemak.

'Wachten en kijken hoe het leven als een bonte stoet aan ons voorbij trekt' - dat is uiteindelijk wat dit gezin steut.

Totdat Tom vertrekt en de deur voor goed achter zich dichtslaat.

De voorstelling

De directeur van Toneelgroep Amsterdam, Ivo van Hove, die zelf momenteel in New York aan het werk is, vroeg de Amerikaan Sam Gold als gastregisseur voor *Glazen speelgoed*. Raar is dat niet, want beide mannen blijken eenzelfde soort theater te maken: moderne klassiekers worden afgestoft en in een tijdloze omgeving geplaatst, zonder de klassieke waarde ervan met voeten te treden. De strekking en sfeer blijven overeind, de vormgeving is helemaal van nu.

Van Hove zou aan zijn *Glazen speelgoed* ongetwijfeld nog een videowall, soundscape en een glazen huisje hebben toegevoegd, maar Gold houdt het aangenaam sober. Het gezin woont op een ruwe houten vloer met enkel een tafel, stoelen en een oude grammofoon. Verder horen we af en toe muziek of een liedje. Gold legt het accent op de open structuur van het stuk: Tom is de gene die in retrospectief het verhaal van zijn familie vertelt. De voorstelling is helder, niet zwaar of gedempt, eerder licht optimistisch, zonder al te veel psychologische inleving.

In deze Amerikaanse setting is het wel een beetje raar dat *Het Parool* wordt gelezen, hoe sympathiek die krant mij ook is. En een Calvin Klein-onderbroek hadden ze in die tijd nog niet. Maar dat zal dan wel weer postmodern zijn.

De acteurs

Iedereen die regelmatig de theaterkritieken in *de Volkskrant* leest, weet dat ik nogal gefascineerd ben door het acteren van Chris Nietvelt. Soms is haar spel net iets te gemaniëreerd of te fladderig-Vlaams, maar meestal uitgesproken eigenzinnig en volkomen authentiek. Na *Lady Macbeth*, Blanche Dubois in Van Hoves magistrale *De tramlijn die verlangen heet*, *De dame met de camelia's*, Cleopatra en nog veel meer, is zij nu dus Amanda Wingfield. Met deze rol bewijst Nietvelt opnieuw haar zeldzame klasse; ze speelt de moeder van meet af aan verzenuwd, kwebbelziek, met een tikkeltje open-gesperde ogen en met een opgewekte

moed der wanhoop.

In haar vertolking strijden egoïsme en hysterische moederliefde om voorrang. Aandoenlijk hoe ze aan het eind het zieke been van haar dochter verzorgt, en heel erg grappig als ze haar oude baljurka aantrekt wanneer de jongeman op visite komt. Dat alles heeft ze zó goed onder controle en al die stemmingen worden zó goed gedoseerd dat je enkel maar naar haar wilt kijken.

Maar gelukkig is Eelco Smits zoon Tom en ook hij maakt daarvan een prachttol: een beetje weird met die angstaanjagende, blauwgrijze, rollende ogen, maar ook relativerend en geestig. Hélène Devos is als Laura het jonge evenbeeld van haar moeder, maar dan volkomen naar binnen gekeerd. Devos speelt geen zielig hoopje mens, maar een mooi, lief meisje dat in de war is. Harm Duco Schut is de jonge gast die haar moet redden, maar hij blijkt een flapdrol. Helaas lukt het deze jonge acteur niet die rol het juiste reliëf en diepte te geven.

'Wij moeten ons best doen om sterk te blijven', zegt Amanda tegen haar zoon. Daarmee is alles gezegd.

Hein Janssen Glazen speel- goed

Theater
*****

Van: Tennessee Williams. Door: Toneelgroep Amsterdam. Regie: Sam Gold. 15/11, Stadsschouwburg, Amsterdam.

Vernieuwde
uitgave van de
reclame- en
publiciteits-
advertentie-
afdeling van
de Volkskrant

Hélène Devos (l), Chris Nietvelt in *Glazen speelgoed*. Foto Sanne Peper